

SILLAMÄE LINNAVOLIKOGU

OTSUS

Sillamäe

.... oktoober 2020. a nr ...

Arvamus Sillamäe linnas asuva kalmistu ala kultuurimälestiseks tunnistamise kohta

Muinsuskaitseameti 25. augusti 2020 kirjaga (sisse tulnud 25.08.2020. a nr 4-4/140-1) saadeti Sillamäe Linnavalitsusele Muinsuskaitseameti peadirektori 25. augusti 2020. a käskkiri nr 46-A „Ajutise kaitse alla võtmine“ ja paluti esitada kirjalikult hiljemalt 26. septembriks 2020. a arvamus Sillamäe linnas asuva kalmistu ala kultuurimälestiseks tunnistamise kohta. Muinsuskaitseameti 29. septembri 2020. a kirjaga (sisse tulnud 30.09.2020. a nr 4-4/143-1) pikendati arvamuse andmise tähtaega kuni 31. oktoobrini 2020. a.

„Muinsuskaitseaduse“ (edaspidi MuKS) § 16 lõike 1 punktide 1 ja 3 järgi küsib Muinsuskaitseamet enne mälestiseks ja muinsuskaitsealaks tunnistamise menetluse algatamist sellekohast arvamust asukohajärgselt kohaliku omavalitsuse üksuselt ja asja või maa-ala piiresse jääva kinnisasja omanikult.

„Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse“ § 22 lõike 2 järgi õigusaktiga kohaliku omavalitsuse, kohaliku omavalitsuse üksuse või kohaliku omavalitsuse organi pädevusse antud küsimused otsustab omavalitsusüksuse nimel volikogu, kes võib nende küsimuste lahendamise volitada valla- või linnavalitsusele või volikogu poolt määratud osavalla või linnaosa esinduskogule, ametiasutusele, asutuse struktuuriüksusele või ametnikule. Seega peab MuKS § 16 lõike 1 punkti 1 kohase arvamuse andma Sillamäe Linnavolikogu.

Muinsuskaitseameti peadirektori 25. augusti 2020. a käskkirjaga nr 46-A „Ajutise kaitse alla võtmine“ võttis Muinsuskaitseamet ajutise kaitse alla Sillamäe kultuurimaja esisel alal asuva kalmistu ala (asukoht Ida-Viru maakond, Sillamäe linn, Kesk tänav L2 KÜ 73501:010:0118) koos kaitsevööndiga (mis hõlmab osaliselt või terviklikult kinnistuid Linnapark KÜ 73501:011:0051; Kesk tn 24 KÜ 73501:011:0052; Kesk tänav L2 KÜ 73501:010:0118 ja Kesk tn 27 KÜ 73501:010:0102) ning määras ajutise kaitse korra. Ajutise kaitse korra järgi võeti kalmistu ala ajutise kaitse alla kuni kuueks kuuks järgmistega kitsendustega:

- keelatud on ajutise kaitse all võetud maa-ala ohustamine, rikkumine või hävitamine (MuKS § 33 lg 1);
- Muinsuskaitseameti loata või teavitamiseta on ajutise kaitse alla võetud maa-ala ja selle esialgses kaitsevööndis keelatud ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve- ja muud pinnase teisaldamise või juurdeveoga seotud tööd (MuKS §-d 52 ja 58).

Nimetatud käskkirja alusel teeb Muinsuskaitseamet maa-ala ajutise kaitse all olemise ajal kindlaks selle kultuurkihi ulatuse. Ekspertdihinnangut ja riikliku kaitse eelduste kriteeriumide vastavuse analüüsi tutvustatakse eelnevalt maa-ala omanikule või valdajale ning kohalikule

omavalitsusele. Kui maa-ala vastab riikliku kaitse eeldusele, tunnistatakse see mälestiseks MuKS §-s 19 sätestatud korras.

Ajutise kaitse kehtestamise asjaolud on eelpool nimetatud käskkirja järgi:

- 1. juunil 2020. a leiti Sillamäel Kesk tänava rekonstrueerimistööl inimsäilmed, millest töövõtja teavitas Muinsuskaitseametit. Samal päeval käis leiukohta üle vaatamas ameti Ida-Viru maakonna nõunik Kalle Merilai.
- Järgmisel päeval, 2. juunil 2020. a, käis kohal ameti nõustamisosakonna arheoloog Anu Lillak, kes tegi ülevaatus käigus kindlaks, et vähemalt osaliselt on tegu koha peal säilinud luustikega. Ühe luukogumi juures leidis kõdupuitu ning metallitükk, mis näis olevat kirstunaela katke. Teisi luudega seotud leide ei olnud, kuid luude paiknemine, nende halb säilivus ja sügavus maapinnast viitasid sellele, et tegu on kalmistuga. Ülevaatus käigus suheldi Sillamäe Muuseumi esindajaga, kellelt saadud teabe kohaselt oli luid leitud ka kultuurimaja ehitamisel ja linnapargi servast. Mis nendest luudest toona sai, ei ole teada, kuid see teave toetas hüpoteesi, et tegu võib olla kalmistuga.
- 2. juunil 2020. a teavitas Muinsuskaitseamet kirja nr 1.1-7/1391 teel Sillamäe Linnavalitsust Kesk tänava rekonstrueerimisel avastatud arheoloogilistest leidudest ja kultuurkihist ning et edasised tööd tuleb luude leiualal peatada ja teostada arheoloogilised uuringud (alus: MuKS § 60 ja § 31). Lisaks teavitati, et Muinsuskaitseameti määratud arheoloogilise uuringu osas on juriidilisele isikule hüvitatav töödele kulunud maksumus pooles ulatuses, maksimumsummas 1 500 eurot.
- Sillamäe Linnavalitsus tellis arheoloogilise uuringu arheoloog-osteoloog Martin Malvelt (OÜ Arheograator). Muinsuskaitseamet kiitis uuringukava heaks (nr 37916). Uuringud algasid 15. juunil 2020. a (uuringuteatis nr 24566).
- 23. juulil 2020. a lõppesid Kesk tänav L2 kinnistul tänava ja torustike rekonstrueerimisest tingitud arheoloogilised välitööd (Arheograator OÜ 24.07.2020. a teavitus, lisa 4). Sillamäe Kultuurikeskuse esisel alal puhastati välja 118 inimluustikku (lisa 3). Tänav rekonstrueerimisel avatud alale jäänud luustikud tuli läbi uurida, sest torustike paigaldamine polnud muul viisil võimalik. Kraavi seinaprofiilides nähtuvad haualohkude asukohad fikseeriti.
- Kalmistul on toimunud ülematmist, mistõttu on paiguti luustikud kuni neljas kihis. Matustele kaasa pandud esemete, rõivadetailide ja ehete põhjal on ala kalmistuna kasutusel olnud 16. saj teisest poolest kuni 18. saj. esimese pooleni, põhiosas 17. sajandil. Leidude seas on klaashelmestest keed, ajastule tüüpilised hoburaudsõled, pitsatsõrmused, mündid jms.
- Kesk tänava rekonstrueerimistööl käigus selgus kalmistu ida-läänesuunaline ulatus, kuid põhja-lõuna suunas tuleb see kindlaks teha edasiste uuringutega. Võttes arvesse maastikureljeefi, ajaloolisi teid, 19. saj kaardiandmeid ning sarnaseid kalmistuid mujal, on tõenäoline, et kalmistu alana oli kasutusel uuritud ala lähiümbrus, põhirõhuga klindi suunas.
- Kesk tänava rekonstrueerimisel avastati matusekiht, st inimluustikud nende matmise sügavuses, kuid dokumenteerimata jäi toonane maapinnatasand (kui see oli säilinud), mis võis sisaldada viiteid maapealsetele hauatähistele, kalmistu piirdele jms. Nüüd, kui uuringutega on välja selgitatud kalmistu olemasolu, tuleb edasistel kalmistu ja selle esialgse kaitsevööndi alal kaevetööl tagada kohe algusest peale arheoloogiline uurimine, et ära hoida kultuurikihi dokumenteerimata ära kaevamist (rikkumist, hävimist).

Eesti Vabariik on ühinenud nii Ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooni kui Arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooniga. Nende konventsioonide eesmärgiks on ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi rahvusvahelise kaitse ja arheoloogiapärandi kui Euroopa kollektiivse mälu allika ning ajaloolise ja teadusliku uurimistöö vahendi kaitse. Muinsuskaitseaduse eesmärk on kultuuripärandi säilimine ja mitmekesisus, mis tagatakse

järgmiste tegevustega: 1) kultuurimälestiste ja muinsuskaitsealade ning neid ümbritsevate kultuuriväärtusega keskkondade säilitamine ja kaitse; 2) arheoloogiliste leidude ja arheoloogiliste leiukohtade kaitse; 3) vaimse kultuuripärandi kaitse.

MuKS § 10 lõike 1 kohaselt on riikliku kaitse alla võtmise eelduseks, et kultuuriväärtusega asi või maa-ala esindab Eesti ainelise kultuuripärandi väärtuslikumat osa, millel on teaduslik, ajalooline, kunstiline või muu kultuuriväärtus. Riikliku kaitse eelduse hindamisel lähtutakse Kultuuriministri 15. mai 2019. a määruses nr 23 „Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid“ sätestatud kriteeriumitest. Sillamäe Linnavolikogu nõustub, et kalmistu võib vastata selles määruses toodud riikliku kaitse üldistele tingimustele ja mälestise liigile toodud tingimustele. Muinsuskaitseameti peadirektori käskkirja järgi selgitab Muinsuskaitseameti ehitiste ja arheoloogia osakond kuue kuu jooksul välja nimetatud kinnisasja vastavuse või mittevastavuse riikliku kaitse eeldusele.

Mälestiseks tunnistamisel tekib mälestise omanikule täiendavaid kohustusi. MuKS § 33 lõike 3 järgi peab mälestise ja muinsuskaitseala säilimise tagamiseks mälestise või muinsuskaitsealal asuva ehitise omanik või valdaja mälestist või ehitist hooldama ning vajaduse korral remontima. MuKS § 43 lõike 2 järgi mälestist ja muinsuskaitsealal asuvat ehitist konserveerides, restaureerides ning ehitades järgitakse ameti kooskõlastatud ehitusprojekti või tegevuskava ja tööde tegemise loaga sätestatud tingimusi. Seega tekib linnal täiendav kohustus saada mälestisel tööde tegemiseks luba ning Muinsuskaitseamet saab seada tööde tegemiseks tingimusi, samuti on tõenäoline, et on vajalik tellida uuringuid, mille kulu võib olla väga suur.

Ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooni artikli 4 järgi kohustus riik kindlustama mh kultuuripärandi väljaselgitamise, kaitse ja säilitamise, kasutades selleks maksimaalselt oma ressursse, rakendades vajaduse korral ka rahvusvahelist abi ja koostööd, muu hulgas rahanduse, kunsti, teaduse ja tehnika vallas. Sama konventsiooni artikli 5 järgi rakendavad riigid kultuuri- ja looduspärandi võimalikult efektiivselt kaitseks ja konserveerimiseks võimalust mööda vastavaid juriidilisi, teaduslikke, tehnilisi, administratiivseid ja finantsabinõusid kultuuri- ja looduspärandi väljaselgitamiseks, kaitseks, säilitamiseks, populariseerimiseks ja taastamiseks. Arheoloogiapärandi kaitse Euroopa konventsiooniartikli 6 järgi kohustus riik korraldama ühiskonna rahalise toetuse arheoloogilisele uurimistööle riiklike, piirkondlike või kohalike võimude kaudu vastavalt nende pädevusele ning eraldama rohkem materiaalseid vahendeid arheoloogilisteks päästekaevamisteks.

Kultuuriministri 9. mai 2019. a määrusega nr 22 „Mälestise ja muinsuskaitsealal asuva ehitise säilitamise toetamise tingimused ja kord“ on kehtestatud mälestise ja muinsuskaitsealal asuva ehitise omanikule või valdajale mälestise või muinsuskaitsealal asuva ehitise säilitamiseks makstava toetusega toetatavad tegevused, toetuse taotlejale ja taotlusele esitatavad nõuded, sealhulgas oma- või kaasfinantseerimise määr, taotluse esitamise tähtaeg, taotluse hindamise, rahuldamise, rahuldamata jätmise ja kehtetuks tunnistamise alused, toetuse sihipärase kasutamise kontrollimise kord ning toetuse tagasinõudmise alused ja kord, seejuures on tähtajalisest taotlusvoorst taotletava toetuse maksimaalne summa ehitise restaureerimise ja konserveerimise puhul 100 000 eurot, teistel juhtudel kuni 20 000 eurot ning toetuse maksimaalne osakaal projekti abikõlblikest kuludest 50%, kui taotleja on riigiasutus, riigi asutatud sihtasutus, riigi äriühing, avalik-õiguslik juriidiline isik. Kultuuriministri 15. mai 2019. a määrusega nr 25 „Uuringu liigid, uuringu tegemise ja sellega seotud kulu hüvitamise kord ning uuringuteatise vorminõuded ja teatise esitamise kord“ on muu hulgas sätestatud mälestisel ja muinsuskaitsealal uuringu tegemisega seotud hüvitise määr, hüvitise taotlemise

ja maksmise tingimused ja kord, kusjuures hüvitise maksimaalne määr on 1 500 eurot. Seega on riik loonud toetusmehhanismid, kuid mälestise omanikul on kohustus tagada omafinantseering. Arvestades kalmistul juba toimunud väljakaevamisi, võib eeldada, et täiendavate uuringutega kaasneb linnale suures mahus uusi rahalisi kohustusi. Seetõttu peab Sillamäe Linnavalikogu mõistlikuks kalmistu mälestiseks tunnistamisel tagada vajalikus määras riigipoolne rahastus ning piiritleda sellega linnal täiendavate kulude tekkimine.

Lähtudes eeltoodust ning „Muinsuskaitseaduse“ § 16 lõike 1 punktide 1 ja 3 ja „Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse“ § 22 lõike 2 alusel,

linnavalikogu o t s u s t a b :

1. Nõustuda Sillamäe Kultuurikeskuse esisel alal asuva kalmistu ala (asukoht Ida-Viru maakond, Sillamäe linn, Kesk tänav L2 KÜ 73501:010:0118) koos kaitsevööndiga (mis hõlmab osaliselt või terviklikult kinnistuid Linnapark KÜ 73501:011:0051; Kesk tn 24 KÜ 73501:011:0052; Kesk tänav L2 KÜ 73501:010:0118 ja Kesk tn 27 KÜ 73501:010:0102) mälestiseks tunnistamise menetluse algatamisega järgmistel tingimustel:
 - 1.1. eksperdi hinnangut ja riikliku kaitse eelduste kriteeriumide vastavuse analüüsi ning kaitse alla võtmise õigusakti eelnõu tutvustatakse eelnevalt Sillamäe Linnavalitsusele ja Sillamäe Linnavalikogule;
 - 1.2. kalmistu ala mälestiseks tunnistamisel tagab riik vajalike uuringute rahastamise mahus, et linna omafinantseering ei ületaks 10 000 eurot.
2. Teavitada Muinsuskaitseametit, et 15. oktoobril 2020. a on Sillamäe Linnavalitsus andnud ajutise kaitse alla võetud kalmistu alal ehitusload Kesk tn 24, Kesk tänav L2 ja Linnapargi kinnistutel parkla, sademevee kanalisatsiooni, tänavavalgustuse, kaugküttetorustiku, nõrkvoolupaigaldise (videovalve) maastikuarhitektuuri ja haljastuse ehitamiseks vastavalt esitatud ehitusprojektile (peaprojekterija: Palmpro OÜ, töö nr 242).
3. Otsust on võimalik vaidlustada Tartu Halduskohtus (Jõhvi kohtumaja, Kooli 2a, Jõhvi 41532) 30 päeva jooksul arvates otsuse teatavakstegemisest.

Jelena Koršunova
volikogu esimees

Eelnõu esitaja: Sillamäe Linnavalitsus, 15.10.2020. a protokoll nr 48
Eelnõu koostaja ja ettekandja: linnapea Tõnis Kalberg
Kooskõlastused: aselinnapea Aleksei Stepanov
õigusnõunik Deniss Iškin

Vastuvõetud otsus saata: Linnakantselei